

Ключові слова: Картина світу, семіотичний об'єкт, уявне, культура, ідеологія, психічний, історичність, соціальна структура.

Sinebrychov Y. B.

COOPERATION OF SOCIAL AND SEMANTIC STRUCTURES

In the article goes about new consciousness, forming the ideas of individual and society about the world on the basis of co-operation of social and semantic structures, thus, an accent is done on the paradigm of historic character

Keywords: Picture of the world, the semiotic object, imaginary, culture, ideology, mental, historicity, social structure.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2015

УДК 378:37.032

*Солодовник Т.О. , Бударіна О.С. ,
Харків, Україна*

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ

Загальна постановка проблеми. Сьогодні є актуальною проблема реформування освіти в Україні. Відповідно до вимог сьогодення та змін у нашому суспільстві вона ставить нові завдання перед педагогами щодо їх професійної діяльності, компетентності, професійної майстерності тощо. Якщо професійною компетентністю можна оволодіти у процесі діяльності, то з приводу педагогічної майстерності, її складових та способів їх опанування у педагогіці не припиняються дискусії з давніх часів і до наших днів.

Зв'язок проблеми з найважливішими науковими й практичними завданнями полягає в розвитку педагогічної майстерності у майбутніх викладачів, особливо в умовах навчання в магістратурі.

Проблемам педагогічних досліджень присвячені роботи таких науковців як А. Макаренко, В. Сухомлинського, С. Гончаренко, І. Зязюната ін. [1, 2, 3, 4, 5].

Виклад основного матеріалу. Поняття «педагогічна майстерність» виникло ще у часи Давньої Греції, але у той час воно не мало такого визначення. А.Макаренко був першим вченим, який ввів поняття «педагогічна майстерність» [1]. В.Сухомлинський приділяв багато уваги поняттю творчості у діяльності викладача. Він вважав творчість ключовим моментом у становленні людини, що відображено у багатьох його працях [2]. С.Гончаренко тлумачить педагогічну майстерність як «характеристику високого рівня педагогічної діяльності» [3, с.176].

Відомі педагоги вважали, що педагогічної майстерності можна навчитися, таке навчання має полягати в організації характеру педагога та в організації його професійних знань. Ми згодні з цими поглядами, але, на нашу думку, людина може стати педагогом, а тим більш справжнім майстром своєї справи тільки при наявності таланту як неповторної складової особистості, якої неможливо навчитися. Педагогічна майстерність є найвищим ступенем розвитку педагога, який має не тільки навчатися у відомих майстрів своєї справи, не копіювати їх особистий стиль, а шукати свій власний шлях до майстерності, розвивати свою неповторну манеру професійної діяльності. Відомий вітчизняний вчений І.Зязюн приділяв особливу увагу визначенню сутності і змісту педагогічної майстерності [4, с.302]. Серед критеріїв майстерності педагога можна виділити доцільність, продуктивність, діалогічність, оптимальність, творчість.

У Полтавському педагогічному інституті відомим вчителем та науковцем І.Зязюном було створено кафедру педагогічної майстерності, саме у цей час поняття «вчитель-майстер» набуває свого широкого вжитку. І.Зязюн вважав, що найважливішим у діяльності викладача є володіння словом, а педагогічна майстерність це реалізація особистості викладача, яка має забезпечити реалізацію особистості учнів [5, с.55]. З точки зору багатьох науковців педагогічна майстерність є синонімом педагогічної компетентності або результатом удосконалення знань, умінь та навичок педагога. Ми б хотіли зауважити, що педагогічна майстерність є не ремеслом, а мистецтвом, мистецтво можна розвивати та удосконалювати, але треба насамперед мати хист до педагогічної діяльності.

На основі аналізу досліджень вітчизняних вчених можна зробити висновок, що педагогічна майстерність є найвищим рівнем розвитку педагогічної діяльності та особистої творчості викладача. Таким чином, педагогічна майстерність складається з поєднання культурного та інтелектуального розвитку самого педагога та удосконалення професіоналізму у володінні педагогічною технікою.

Однією з особливостей розвитку педагогічної майстерності у викладачів вищої школи під час навчання в магістратурі є використання

особистісно-орієнтованого підходу у навчанні. Гуманістична психологія розглядає особистість як складну, індивідуальну цілісність, неповторність, унікальність. Метою особистісно-орієнтованого навчання є виявлення суб'єктного досвіду кожної людини та надання психолого-педагогічної допомоги у становленні її індивідуальності, її самовизначенні та самореалізації.

Традиційна освіта вимагає від кожного учня відповідності конкретним, чітко сформульованим вимогам до особистості. Натомість особистісно-орієнтоване навчання ставить за мету спочатку розкрити суб'єктний досвід людини, а потім узгоджувати його зі змістом освіти. Ми можемо виділити такі завдання особистісно-орієнтованого навчання:

- розкрити індивідуальні пізнавальні можливості кожної людини;
- розвинути індивідуальні пізнавальні здібності людини;
- допомогти кожному учню у самовизначенні, самореалізації, самоактуалізації;
- сформувати культуру особистості, яка дала б змогу продуктивно будувати своє життя.

Особистісно-орієнтоване навчання має декілька інших визначень: гуманістична педагогіка, вільне виховання, педагогіка співробітництва, але їх об'єднують концепція «ліберальної педагогіки», яка виступає протилежністю авторитарній педагогіці. Ліберальний підхід має під собою основи педоцентризму: всі категорії педагогіки (цілі, зміст, методи, форми навчання) повинні виходити з інтересів, потреб учня. Центральною фігурою навчального процесу повинен бути саме учень, а не педагог чи педагогічна дисципліна. В гуманістичній психології вважається, що головне завдання педагога – розбудити власну пізнавальну активність учня. Педагог має стимулювати та полегшувати самостійну діяльність учня. На зміну когнітивному навчанню проходить більш продуктивне дослідне учіння, у процесі якого учні вчать самостійній вільній діяльності, вести дискусії та приймати рішення. Метою дослідного учіння є розвиток самосвідомості особистості, а знання слугують лише засобом розвитку.

Близькою до позицій гуманістичної, педоцентричної педагогіки Заходу була педагогіка співробітництва вітчизняних учителів - новаторів, головними ідеями яких були:

- зміна позиції учителя з авторитарної на демократичну ("співробітництво");
- вирішення в процесі учіння завдань навчання, розвитку і виховання;
- використання методів і форм учіння, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів та їхній розвиток. У педагогіці співробітництва відносини з учнями будуються таким чином, щоб дати

можливість дітям нові стимули, закладені у самому навчанні, залучити їх до спільної праці та творчої взаємодії учителя і учнів, спрямовані на опанування учнями навчального предмету.

Педагогіка співробітництва реалізується через певні ідеї:

- ідея навчання без примусу передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів; припускає наявність таких особистісних якостей вчителя, як гуманність, комунікативність, ціннісне відношення до людини. Ці якості формуються за допомогою використання комунікативних ігор, тренінгів, тестів. Цього можна досягти шляхом знайомства з теоретичними засадами гуманної педагогіки, переглядом уроків педагогів-гуманістів, участю у коуч-тренінгах із суб'єкт-суб'єктною взаємодією;

- ідея важкої метиполягає у тому, що перед усіма учнями ставиться складна ціль, водночас педагог всіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами. Таку особистісну якість педагога можна сформувати шляхом програвань педагогічних ситуацій та їх аналізу. Вона передбачає готовність до інноваційної діяльності, що досягається шляхом включення педагога до роботи у творчих групах, розробкою моделі інноваційної діяльності;

- ідея опориполягає у наданні учням опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для побудови відповіді; передбачає вміння педагога з одного боку – систематизувати і перетворювати інформацію належним чином, з іншого – моделюванням. Це досягається за допомогою вирішення логічних вправ та задач, моделюванням та проектуванням;

- ідея вільного вибору полягає у наданні людині свободи вибору у процесі навчання, тобто учень може обирати завдання, задачу, тему твору, сам брати участь у складанні завдань. Вміння «контактувати» з учнями є провідною педагогічною умовою ідеї вільного вибору, яке може бути сформовано внаслідок програвання управлінських ситуацій у ділових іграх та тренінгах;

- ідея випередженнядозволяє включати у програму більш складний матеріал, об'єднувати його в блоки, починати заздалегідь вивчати складні теми, закладати перспективу вивчення теми наступного уроку; спирається на такі якості особистості, як прогностичність, стратегічне бачення педагогічної діяльності, відповідальність, які супроводжуються здатністю до стратегічного планування. Засобами формування цих якостей є стимулювання педагогічної діяльності, складання перспективних планів розвитку учнів, саморозвитку, участь у стратегічному плануванні;

- ідея великих блоків заснована на тому, що у крупному блоці матеріалу легше встановити логічні зв'язки, виокремити головну думку, поставити та розв'язати проблему; спрямована на наявність таких якостей особистості: глибоке знання матеріалу, уміння систематизувати, інтегрувати, а також володіння технологією інтеграції змісту навчального матеріалу. Засобами формування таких якостей є досконале усвідомлення матеріалу, встановлення взаємозв'язків, складання інтегрованих занять, карт понять, робота з літературою та у мережі Інтернет;

- ідея відповідної форми полягає у тому, що заняття за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається; реалізується через обізнаність, креативність, відкритість, здатність результативно вирішувати творчі завдання, незалежність суджень, спрямованість на творчі досягнення, володіння інтерактивними технологіями. Дана ідея з поданими якостями реалізується шляхом розширення знань про педагогічні технології, поглиблення предметних знань, перегляду уроків з використанням інтерактивних технологій, аналізу досвіду педагогів;

- ідея інтелектуального фону групи передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у групі, для чого необхідно розвивати здібності та нахили студента в діяльності, що його цікавить, давати свободу творчості;

- ідея самоаналізу насправді реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного студента; можлива за умови володіння педагогом прийомами рефлексії, емпатії, а також здатності аналізувати та розуміти власні дії, здатності до самопізнання. Це забезпечується шляхом використання тренінгів, спрямованих на "прогривання" в уяві моделей поведінки, уявлення себе на місці учня, рефлексивні вправи, прогривання навчальних ситуацій у ділових іграх.

Підсумовуючи усе вище сказане, ми бачимо, що основними ідеями особистісно-орієнтованого навчання є пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності учня як активного носія суб'єктного досвіду, що склався задовго до впливу спеціально організованого навчання; для конструювання та реалізації навчального процесу потрібна особлива робота педагога з виявлення суб'єктного досвіду кожного учня; в освітньому процесі відбувається "зустріч" суспільно-історичного досвіду, що задається навчанням, та суб'єктного досвіду учня; взаємодія двох видів досвіду учня повинна відбуватись не шляхом витіснення індивідуального та наповнення його суспільним досвідом, а шляхом їх постійного узгодження, використання всього того, що накопичене учнем у його власній життєдіяльності; розвиток учня як особистості (його соціалізація) відбувається не тільки шляхом оволодіння нормативною діяльністю, а й

через постійне збагачення, перетворення суб'єктного досвіду як важливого джерела власного розвитку.

При використанні особистісно-орієнтованого підходу у викладачів вищої школи під час навчання в магістратурі розвиваються особисті якості, індивідуальні здібності та компетентність, що сприяє розвитку педагогічної майстерності.

Сьогодні головними завданнями оптимізації методичної роботи є уникнення формалізму, розвиток творчого потенціалу кожного викладача, створення належних умов для самоосвіти та самовдосконалення педагогічного колективу. Сучасні дослідження у галузі педагогіки та психології вищої школи доводять ефективність використання групових форм роботи. Сучасна психологія пропонує практичний шлях, націлений на успіх, доступний і дієвий – це тренінги. Тренінг – це відпрацювання конкретного питання безпосередньо на занятті. Це ефективний спосіб навчання, що дає можливість швидко реалізувати будь-яке освітнє питання. Тренінг як засіб адаптації людини до професійної діяльності, перепрограмування поведінки та діяльності людини сьогодні отримав широке визнання і впровадження у різні сфери людської діяльності. У середині 1940-х років були організовані перші тренінгові заняття. Пізніше було розроблено метод, в основу якого покладено рольові ігри з елементами драматизації, який отримав назву соціально-психологічного тренінгу.

З метою розвитку педагогічної майстерності у викладачів вищої школи під час навчання в магістратурі ми пропонуємо використовувати психолого-педагогічний тренінг у варіанті:

- тренування, результатом якого стає формування умінь та навичок;
- активного навчання, метою якого є передання знань, а також розвиток комунікативних умінь та навичок;
- технології створення ситуацій для саморозкриття магістрантів і самостійного пошуку ними способів розв'язання педагогічних завдань;
- технології розвитку педагогічної креативності викладачів вищої школи.

Ми можемо виділити таку загальну структуру тренінгу: привітання, знайомство, вироблення правил роботи в групі, оголошення теми роботи, висловлювання очікувань учасників тренінгу, розминка, основна частина (міні-лекція, повідомлення, інструкції), різноманітні вправи, які закінчуються обговоренням і рефлексією, підбиття підсумків тренінгу, прощання.

Існують різні підходи до класифікації тренінгів: за формою проведення (індивідуальні, групові), за складом груп (однорідні (вік, стать, мотивація, індивідуально-психологічні характеристики), неоднорідні), за цілями та завданнями (комунікативний тренінг, інтелектуальний тренінг,

тренінг спеціальних умінь, регулятивний тренінг). Тренінг може проводитись у формі психологічного тестування, індивідуальної консультації, самостійної роботи магістрантів з використанням таких прийомів і методів, як міні-лекція, аналіз педагогічної ситуації, групова дискусія, ігрові технології.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що тренінгові вправи сприяють розвитку самосвідомості і самодослідження викладачів вищої школи, дозволяють засвоїти необхідні для педагогічної діяльності технології взаємодії з різними людьми. Отже, тренінг можна вважати однією з ефективних технологій у розвитку педагогічної майстерності викладачів вищої школи.

Список літератури: 1. Макаренко А.С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. — К., 1978; 2. Сухомлинський В.А. Про виховання. - М.: Шкільна преса, 2003; 3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. — 176.4; 4. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. — К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. — 302 с.; 5. Зязюн І. А. Вони із мене кепкували. / І.А. Зязюн // Директор школи, лицею, гімназії. — 2006. — № 2. — С. 55-56.

Bibliography (transliterated): 1. Makarenko A.S. Deyaki vysnovky z moho pedahohichnoho dosvidu. — K., 1978; 2. Sukhomlyns'kyu V.A. Pro vykhovannya. - M.: Shkil'na presa, 2003; 3. Honcharenko S. Ukrayins'kyu pedahohichnyu slovnyk / S. Honcharenko. — K.: Lybid', 1997. — 176.4; 4. Zyazyun I. A. Krasa pedahohichnoyi diyi : navchal'nyu posibnyk dlya vchyteliv, aspirantiv, studentiv serednikh ta vyshcheykh navchal'nykh zakladiv / I.A. Zyazyun, H.M. Sahach. — K.: Ukrayins'ko-fins'kyu instytut menedzhmentu i biznesu, 1997. — 302 s.; 5. Zyazyun I. A. Vony iz mene kepkuvaly. / I.A. Zyazyun // Dyrektor shkoly, litseyu, himnaziyi. — 2006. — # 2. — S. 55-56.

Солодовник Т.О., Бударіна О.С.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ В МАГІСТРАТУРІ

У статті авторирозглядають поняття педагогічної майстерності. Окремо виділяють такі методи розвитку педагогічної майстерності як особистісно-орієнтоване навчання та психолого-педагогічний тренінг, що сприяють розвитку особистості майбутнього педагога, його самореалізації та самоактуалізації.

Ключові слова: професійна діяльність, професійна компетентність, педагогічна майстерність, особистісно-орієнтоване .

Солодовник Т.А., Бударина А.С.
**РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА У
БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ОБУЧЕНИЯ В
МАГИСТРАТУРЕ**

В статье авторы рассматривают понятия педагогического мастерства. Отдельно выделяют такие методы как личностно-ориентированное обучение и психолого-педагогический тренинг, которые способствуют развитию личности будущего педагога, его самореализации и самоактуализации.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, профессиональная компетентность, педагогическое мастерство, личностно-ориентированное .

Solodovnyk T., Budarina O.

DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL SKILLS OF THE FUTURE TEACHERS IN CONDITIONS OF STUDYING IN A MASTER DEGREE

The authors in the article describe methods of pedagogical skills of the future teachers. Especially allocate techniques such as student-centered learning and psycho-pedagogical training, which contribute to the development of the personality of the future teacher, their self-realization and self-actualization.

Keywords: professional activity, professional competence, pedagogical skills, student-oriented

Стаття надійшла до редакції 05.04.2015

УДК 378.14 (476)

*Стешенко В.В.,
Глухів, Україна*

**ВИЗНАЧЕННЯ ВИРОБНИЧИХ ФУНКЦІЙ, ТИПОВИХ ЗАДАЧ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ
ПРЕДМЕТНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ**